

Piekaantallen van ganzen in Nederland in 1999/2000

Ondanks de extreem zachte weersomstandigheden werd ons land in 1999/2000 door grote aantallen ganzen en zwanen bezocht. Van november tot en met januari ging het om ruim 1 miljoen vogels. Piekaantallen werden waargenomen van Knobbelswaan, Toendrarietgans, Kolgans, Grauwe Gans en Brandgans. Bij Kleine Zwaan en Rotgans lijkt de populatie eerder af te nemen.

Aantallen in de lift

Net als in 1998/99, werden ook in 1999/2000 ondanks het ontbreken van vorst grote aantallen ganzen en zwanen in ons land geteld. In totaal werden van september tot en met mei 163 miljoen gans- en zwaandagen doorgebracht (figuur 1). Simpel gezegd komt dit er op neer dat er van 1 september tot en met 31 mei elke dag 595.000 ganzen en zwanen op de Nederlandse pleisterplaatsen zaten. Dit getal is 12% hoger dan in het voorgaande seizoen. In januari, op het hoogtepunt van het seizoen, werden 1,2 miljoen ganzen en 35.000 zwanen geteld. Vergelijkbare aantallen werden in januari 1999 gezien.

Nieuw was echter dat de grens van één miljoen al in november en december werd overschreden (figuur 2). Het is al jaren een trend dat grote aantallen ganzen steeds vroeger in het seizoen arriveren. Grote aantallen werden in die maanden vastgesteld van Kolgans (481.000), Grauwe Gans (192.000) en Brandgans (236.000). Het aantal Grauwe Gans is het grootste dat tot nu toe in Nederland is geteld, en geeft aan dat de populatieschatting van 200.000 voor de Noordwest-Europese populatie dringend aan herziening toe is. Kol- en Brandgans namen in de daaropvolgende maanden nog verder toe, en bereikten eveneens recordwaarden van 654.000 resp. 276.000 in januari (tabel 1). Van beide soorten verbleef op dat moment waarschijnlijk meer dan 80% van de totale populatie binnen onze landsgrenzen. Het grote aantal Kolgans is mogelijk mede een gevolg van

het relatief grote aandeel eerstejaars in de populatie (ongeveer 30%).

Opmerkelijke aantalsveranderingen werden voorts gesignaleerd bij Knobbelswaan (voor het eerst >20.000 in januari) en Kleine Rietgans. De populatie Knobbelswaan profiteert momenteel waarschijnlijk van de serie opeenvolgende zachte winters, waardoor winteroverleving en broedsucces hoger uitpakken dan gewoonlijk. Bij de Kleine Rietgans viel het tellen eindelijk weer eens op het moment dat nog maximale aantallen aanwezig waren.

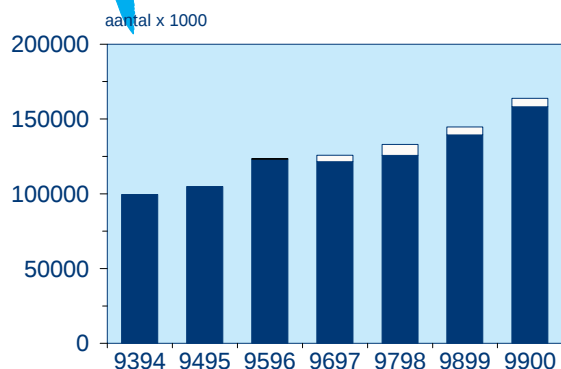
In de afgelopen jaren werd de piek, die

gewoonlijk begin november valt, steevast gemist doordat de vogels zich dan al verplaatst hadden naar de pleisterplaatsen in België. Opvallend was ook het grote aantal Toendrarietgans dat ons land bezocht (116.000). Weliswaar niet zoveel als in 1998/99, toen een mislukte aardappel oogst leidde tot grote concentraties in de akkerbouwgebieden, maar nog altijd ruim boven de aantallen in de strenge winters van 1995/96 en 1996/97. De provincie Drenthe ontpopt zich de laatste jaren als een belangrijk bolwerk voor deze soort: zowel in januari als februari zat ongeveer 30% van alle Toendrarietgans in de Drentse akkerbouwgebieden.

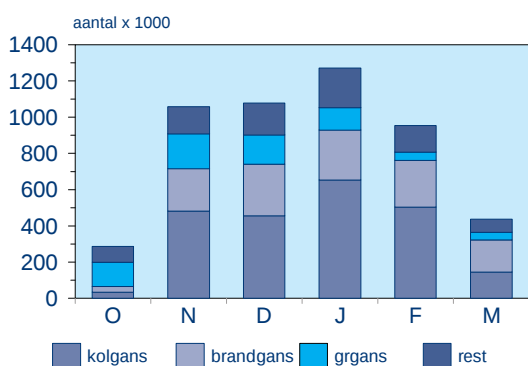
In de groep exoten deden vooral Canadese Gans en Nijlgans het erg goed. De spectaculaire groei van de Canadese Gans is mogelijk iets overtrokken: de indruk bestaat dat de soort in de afgelopen jaren niet altijd even goed is geteld. Concentraties waren vooral aanwezig in en rond de broedgebieden in Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant. Het aantal Nijlgans nam van 1998/99 op 1999/2000 toe van 5100 naar 7100.

Tabel 1. Seizoensmaxima van ganzen en zwanen in Nederland in 1999/2000 (voorlopige cijfers, afgerond) en de maand waarin dit werd vastgesteld. Ter vergelijking zijn ook de seizoensmaxima van 1995/96 t/m 1998/99 vermeld, alsmede een indicatie voor het karakter van de winter (naar terminologie van Jansen).

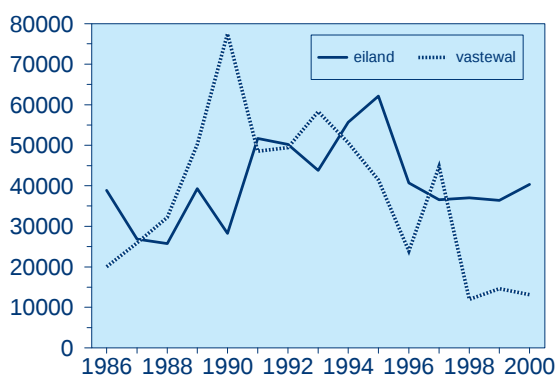
	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	piek
winter	streng	koud	zeer zacht	vrij zacht	zeer zacht	
Knobbelswaan	17.000	15.000	16.000	19.000	21.000	jan
Kleine Zwaan	17.000	19.000	17.000	15.000	13.000	dec
Wilde Zwaan	3.300	2.900	1.100	2.000	1.500	jan
Taigarietgans	2.500	2.900	1.000	6.800	1.600	feb
Toendrarietgans	93.000	96.000	68.000	144.000	116.000	jan
Kleine Rietgans	21.000	25.000	23.000	28.000	38.000	nov
Kolgans	633.000	616.000	490.000	619.000	654.000	jan
Grauwe Gans	125.000	106.000	168.000	166.000	192.000	nov
Canadese Gans	1.100	1.500	1.500	2.300	3.600	jan
Brandgans	218.000	259.000	209.000	263.000	276.000	jan
Rotgans	81.000	91.000	83.000	61.000	83.000	apr
Nijlgans	3.700	4.900	4.900	5.100	7.100	jan

Figuur 1. Aantal doorgebrachte gans- en zwaandagen in Nederland sinds 1993/94. De gegevens hebben betrekking op de maanden september tot en met mei. Voor september zijn alleen Grauwe Gans in beschouwing genomen, voor april alleen Brand- en Rotgans en voor mei alleen Rotgans. Het aandeel voor april is apart aangegeven (witte balk) omdat deze telling pas sinds 1997 in het telprogramma zit.

Figuur 2. Seizoensverloop van gansen en zwanen in Nederland van oktober t/m maart 1999/2000. De drie talrijkste soorten zijn afzonderlijk weer-gegeven.

Figuur 3. Aantallen Rotgansen in het Waddengebiet in mei 1986-2000, gesplitst naar de eilanden en de vastelandskust.

Ganzen- en zwanentellers opgelet:
data voor ganzen- en zwanentellingen in
de eerste helft van 2000/2001 zijn
15/16 september (Grauwe Gans), 13/14 oktober,
17/18 november en 15/16 december.

Kleine Zwaan en Rotgans in mineur

Niet bij alle soorten domineerden grote aantallen en nieuwe record-maxima. Een lange serie opeenvolgende jaren met slechte broedresultaten leidde tot een dieptepunt in het aantal aanwezige Kleine Zwanen in de afgelopen tien jaar (13.000). Deze neergaande lijn krijgt mogelijk een kentering in het afgelopen seizoen (2000/2001), toen de zwanen voor het eerst sinds lange tijd weer met een redelijk aantal jongen (ongeveer 15%) uit de broedgebieden terugkeerden. Tellingen in het komende jaar zullen uitwijzen of dit de populatie een nieuwe impuls heeft gegeven.

Iets van zo'n kentering laat de Rotgans zien. Na het kleine aantal in mei 1999, herstelden de voorjaarsaantallen zich dankzij redelijk goede broedresultaten (25% eerstejaars) tot het niveau van de afgelopen seizoenen. Vergelijken we het broedsucces echter met goede broedseizoenen in het verleden, dan lijken echte topjaren met 40% of meer jongen tot het verleden te behoren. De afname van het aantal Rotgansen laat zich het sterkst gelden in het Waddengebied, speciaal langs de vastelandskust (figuur 3). Het aantal Rotgansen op de vastelandskwelders in mei bereikte in 1990 een hoogtepunt en is sindsdien jaarlijks afgenomen, al bleven tot en met voorjaar 1995 grote aantallen pleisteren in het gehele Waddengebied. Het koude en droge voorjaar van 1996, met een sterk verlaagd groeiseizoen, vormde de prelude tot een afname op de eilanden. In het Deltagebiet, waar de grootste aantallen doorgaans in november-december worden geteld, bleven de mei-aantallen tot voor kort stabiel op zo'n 10.000 dieren. Pas vanaf 1999 nemen ook hier de aantallen af.

Nieuw beleid

Het ganzen- en zwanenseizoen van 1999/2000 was het laatste dat er - zij het beperkt - nog op diverse ganzensoorten mocht worden gejaagd. Met ingang van 2000/2001 is die jacht verboden, en het wordt dan ook spannend om te zien hoe de aantallen hierop zullen reageren.

Voorlopige gegevens uit de afgelopen winter wijzen niet op een sterke groei. Wel lijken er veranderingen in verspreiding gaande als gevolg van het wegval- len van de jachtdruk op diverse plaatsen. Zo werd vooral bij de Kolgans een afname in Friesland gevonden, terwijl de aantallen in het rivierengebied groter waren dan gewoonlijk. Tellingen in het komende seizoen zullen uitwijzen of dit van structurele aard is, of dat we hier met een incident te maken hebben.

Kees Koffijberg

Uit de districten

In maart verscheen de nieuwsbrief van District 5, Twente en in april die van de Veluwe (D11) en Zeeland (D14); mei bracht ons tot nu toe nieuwsbrieven van Flevoland (D-7), Noord-Brabant oost (D-16) en Drenthe (D-4). Naast de MKZ-problematiek heeft vooral het afgesloten zijn van veldwerk voor de atlas de aandacht van de DC's. Voor tellers die zich volslagen stuurloos afvragen: "Hoe komen we de komende 25 jaar door?", worden de bestaande Sovon-projecten BMP en LSB uit de doeken gedaan.

In de Zeeuwse nieuwsbrief een voorlopig overzicht van zeldzame en kolonie- vogels in 2000, met nieuwe kolonies Blauwe Reiger en Aalscholver en nieuwe vestigingen van Geoörde Fuut, Roerdomp en Zwarte Zwaan (met jongen). IJsvogel en Graszanger deden het goed. Van de Grauwe Gors kwamen twee territoria binnen uit 1998, helaas geen meer uit 1999 en 2000.

D4, Drenthe heeft een nieuwe coördinator: Bert Dijksta, Burg. Jollestraat 11, 94-1 LD Assen 0592-310214. Hij neemt de zaak over van Erwin Goutbeek die sinds december 1994 DC voor Drenthe was. Erwin: bedankt! Ook Het BSP krijgt met Albert Hidding in Drenthe een nieuw gezicht.